

Felhő vagy kód? A cloud computing és a történelemtanítás

Történelemelmélettel és -filozófiával foglalkozó szerzők sokszor leírták, hogy a történelem mindig az elmúlt események és az arra reflektáló jelen kölcsönhatásában alakul ki. Hogyan módosul azonban a történelmi ismeretszerzés folyamata a digitális írástudás korában? Létre tudnak-e jönni olyan összefoglaló szintézisek, amelyek a történelemtudományra és -tanításra jellemzőek voltak az utóbbi kb. 150 évben? Vagy előfordulhat, hogy a „webkettes” világot, legalábbis ami az ismeretszerzés folyamatát illeti, a „felhő” helyett a „kód” metaforája írja le pontosabban, amiben az ember felismerhető támpontok nélkül botorkál?

Kulcsszavak: *digitális technika, web2.0, történelemelmélet, történelemtanítás*

Szerzői információ:

Buhály Attila történelem szakos bölcész és középiskolai tanár, jelenleg a NYF-PKK Tanárképző Intézetében főiskolai docens. Doktorátusát 2006-ban szerezte történettudományból (Az urartui rítus). 11 éve végez széles körű oktatási tevékenységet (többek között az infokommunikációs eszközök és módszerek történelemtanításban való hasznosításáról). A Magyar Ókortudományi Társaság, az „EURÓPÉ” A mediterráneum és a Kárpát-medence kutatócsoport és a Magyar Pedagógiai Társaság tagja.
Elérhetőség: buhalya@nyf.hu

Így hivatkozzon erre a cikkre:

Buhály Attila. „Felhő vagy kód? A cloud computing és a történelemtanítás”.

Információs Társadalom XII, 3. szám (2012): 104–112.

<https://dx.doi.org/10.22503/inftars.XII.2012.3.7>

A folyóiratban közölt művek

a Creative Commons Nevezd meg! – Ne add el! – Így add tovább! 4.0

Nemzetközi Licenc feltételeinek megfelelően használhatók.

Buhály Attila

Felhő vagy köd? A cloud computing és a történelemtanítás

Bevezetés

A számítástechnika, az infokommunikációs eszközök terjedésével lassan már laikusok számára sem ismeretlenek az olyan fogalmak, mint például a „Web 2.0”, vagy a „cloud computing”. Ezek a fogalmak, technikák, eljárások lassan mindennapossá válnak az életünkben, átjárják annak minden szegmensét, a hétköznapi ügyintézésről az oktatásig, illetve utóbbi esetben az információgyűjtés és az információfeldolgozás folyamatáig.

Ha a „cloud computing” jelenségének körülírására, történetére és funkciójára vagyunk kíváncsiak, a következő információkhoz tudunk hozzájutni – jellemzően a modern adatgyűjtési módszerekre, a Wikipédiáról:¹

A „cloud computing” esetében olyan állományokkal és programokkal dolgozunk, amelyek fizikailag nem a saját gépünkön vannak, hanem az interneten (valahol a „felhőben”). A fogalom magyarázata a „számítási felhő”, de jelen esetben ezt nyugodtan értelmezhetjük tágabban: mindenfajta munkavégzés, információgyűjtés és adatáramlás ide tartozik. A hétköznapiakban akkor találkozunk ezzel a jelenséggel, amikor webes levelezőt használunk, vagy beírunk valamilyen kifejezést egy webes keresőbe.

Hagyományosan a hálózatba bekötött számítógépek köztes, ismeretlen csatlakozási pontjait (ezáltal magát a hálózatot) ábrázolták a felhő ikonjával, innen ered a jelenségre a „felhő” metaforája.

Az adatainkat feldolgozó alkalmazások a világhálón futnak, azokat a gépekre telepített kliensprogramok érik el.

A számítási felhő segítségével a teljesség igénye nélkül az alábbi szolgáltatásokat érhetjük el:

- internetes archiválás,
- szövegszerkesztő,
- levelezőprogram.

Ahogy említettük, a jelenség lényege az, hogy adataink nem vagy nem elsősorban a saját gépünkön érhetőek el, hanem egy távoli szerveren, valahol a „felhőben”. A következő adatainkról lehet szó:

¹ A „cloud computing” a wikipédián: http://hu.wikipedia.org/wiki/Cloud_computing

-
- e-mailek,
  - címjegyzék,
  - naptárbejegyzések,
  - kedvenc linkek,
  - dokumentumok.

A technológia elterjedésével azonban több olyan tevékenység is kapcsolódik az előbb említettekhez, amelyek többek között az oktatás, az iskola tevékenységi köréhez is kapcsolódnak:

- információkeresés, internetes keresők használata,
- információtárolás,
- információk megosztása.

Különösen ez utóbbi, az információk megosztása az, ami gyökeresen átrendezi a tudásmegosztásról és az információfeldolgozásról alkotott fogalmainkat és hagyományos technikáinkat. Információink megosztására persze eddig is álltak rendelkezésre hagyományos módszerek, gondoljunk csak a digitális eszközök tekintetében például az e-mailre. Újabban azonban olyan új platformok jelentek meg, mint például az azonnali üzenetküldő alkalmazások, blogok és mikroblogok. Ezek a platformok és eszközök pedig szépen lassan radikálisan átalakítják mindennapjainkat. Ez persze lassan már triviális megállapítás, mégis érdemes számot vetni a jelenséggel, átgondolni a tanulságokat és következtetéseket. Ezek részletes áttekintése persze meghaladná jelen írás kereteit, és nálam szakavatottabb és tájékozottabb szerzők és gondolkodók rendre megtették és megteszik; a teljesség igénye nélkül itt most csak egy Michael Weschsel a közelmúltban készült interjút említjük meg a *Café Babel* című folyóirat hasábjain.² (Wesch kulturális antropológusként pápua új-guineai kutatásaitól jutott el a digitális technológia emberi interakcióra gyakorolt hatásainak kutatásáig, amelynek eredményeit látványosan foglalta össze a Youtube-on is megtalálható rövid videójában.³)

Ha pedig a „webkettő” ilyen mélyreható változásokat idéz elő mindennapjainkban, ahogy azt például Wesch videója is mutatja, akkor annak hatása van mindennapi életünk minden szegmensére, így az oktatásra, az iskolára, azon belül pedig a történelemtanításra is. A következőkben így ezeket a hatásokat próbáljuk meg sorra venni.

Mi a történelem? Mi a történelmi tény? A történelmi ismeretszerzés folyamata

Ahhoz azonban, hogy számba vehessük ezeket a hatásokat, röviden és vázlatosan át kell tekintenünk, hogy mit is tudunk a történelemtanítás és a történelmi ismeretszerzés folyamatáról.

² Buege, V. R.: Korunk legfontosabb kiberjelenségének beható vizsgálata: webkettő. Beszélgetés Michael Weschsel. *Café Babel* 60, 2010. 9–16.

³ „The Machine is Us/ing Us”. A Web 2.0-jelenség 5 percben: http://www.youtube.com/watch?v=NLIgopyXT_g

Egy kis történelemelmélet...⁴

Amikor történészek és történelemfilozófusok saját diszciplínájuk eredetére és gyökereire kíváncsiak, előbb vagy utóbb kikerülhetetlenül a 19. századi pozitivisták történetírásba és annak emblematikus figurájává vált ikonjába, a német Leopold von Rankeba botlanak. Ranke mondanivalójának fő eleme a forrásoknak a teljes objektivitás jegyében való vizsgálata. „...wie es eigentlich gewesen”, „...ahogy az valójában megtörtént”, hangzott Ranke sokszor hivatkozott jelmondata. Leopold von Ranke annak a 19. századnak volt a gyermeke, amikor – többek között pont neki köszönhetően – megjelent a történettudomány: a korszak történészei kidolgozzák a történelmi kutatás módszertanát, és kialakul a történelmi kutatás ma is ismert intézményrendszere egyetemi szakok, szemináriumok, tudományos intézetek formájában.⁵

A 19. századi pozitivisták történettudomány középpontjában a tiszta és objektív történelmi tény állt, mint megkérdőjelezhetetlen és egyértelmű valóság. A történelmi tény az a jelenség, amivel a nem történész laikusok is a történettudományt általában azonosítják: a mohácsi csata időpontja, a nándorfehérvári diadal időpontja – „ténye” – megfellebbezhetetlen valóság.

De mi is valójában a „történelmi tény”? Amikor később a 20. században posztmodern történészek, mint például az ún. „prezentisták” boncolgatni kezdték ezt a kérdést, arra jutottak, hogy a „történelmi tény” valójában eléggé bizonytalan fogalom. A „történelmi tény” nem csak úgy magában létezik, hanem értelmezése, vagy egyáltalán „megtalálása” rendkívüli módon összefügg az értelmező vagy kutató személyének és korának kontextusával. Az említett „prezentisták” egyik meghatározó képviselője, Carl Lotus Becker az alábbi példán szemléltette a „történelmi tény” természetét:⁶

Történelmi tényként tartjuk számon például, hogy Kr. e. 49-ben Caesar átlépte a Rubicont. Amikor azonban erről az eseményről mint történelmi tényről beszélünk, valójában több kisebb további „tényt” értünk alatta, és az esemény értelmezése több további kérdést indikál:

– Caesar nem egyedül, hanem hadseregével együtt kelt át a Rubiconon; pont ez adja az esemény jelentőségét, hiszen ha csupán egyedül kelt volna át rajta, nem valószínű, hogy ezt számon tartanánk.

– Miért pont Caesar átkelését tartjuk számon? A Rubiconon feltételezhetően előtte és utána is számosan keltek át ügyes-bajos dolgaik intézése közben.

– Mit számít ez valójában? Miért fontos pont Caesar Rubiconon való átkelése?

– Utóbbi kérdésünket kibontva természetesen egy jó történész azt a választ adja, hogy az esemény fontossága számos tényező összefüggésében értelmezhető:

– Számít egyrészt a körülmények hálózata: Caesar és Pompeius, illetve Caesar és a római szenátus éppen aktuális kapcsolata.

⁴ Történelemelmélettel, a történelmi ismeretszerzés „történetével” foglalkozott Romsics Ignác előadása a Mindentudás Egyetemén 2002. október 7-én: <http://www.mindentudas.hu/romsics/index.html>

⁵ Részletes Ranke-bibliográfia: Gyurgyák J. – Kisantal T. (szerk.): *Történelemelmélet II.* Bp., 2006. 1043–1044.

⁶ Becker, Carl L.: Mi a történelmi tény? Gyurgyák J. – Kisantal T. (szerk.): *Történelemelmélet I.* Bp., 2006. 162–175.

– Számít továbbá az események egymásra következő sorozata, a szenátus lesze-
relési parancsától a Pompeiusszal szembeni polgárháborúig, vagy egészen 44. március
idusáig.

Amit mi ebben az esetben „történelmi ténynek” hívunk, láthatjuk, valójában nem
más, mint ezeknek a körülményeknek és eseményeknek a szimbóluma. A Rubicon
folyón rengetegen átkeltek már, de egy bizonyos átkelés, Caesaré Kr. e. 49-ben „törté-
nelmi tényé” lépett elő bizonyos események láncolatában.

Ami egy egyszeri eseményt „történelmi tényé” tesz, ráadásul valójában nem
más, mint az utókor, vagy a történelmi interpretáció mindenkor folyamata. Hiszen a
Rubiconon való átkeléstől a polgárháborún át 44. március idusáig tartó folyamat, vagy
éppen Caesar személye is épp azért fontos, mert állandó viszonyítási ponttá, bizonyos
értelemben hivatkozási alappá vált a későbbi történelmi emlékezetben.⁷

Vegyünk egy másik „kézenfekvő” történelmi tény, Abraham Lincoln meggyil-
kolását. Maga az esemény – hangsúlyozza Becker⁸ – megtörtént, elmúlt, senki sem
fogja újra átélni és megismételni. Az eseményről bizonyos dokumentumok készültek
(visszaemlékezések, rendőrségi jegyzőkönyvek, stb.), ezeket nevezi a történész szak-
mai forrásoknak. A történész ezekből a forrásokból dekódolja a megtörtént eseményt.
Ehhez egyrészt az kell, hogy az adott történész birtokában legyen azoknak az eszkö-
zöknek és képességeknek, amelyek ezt a dekódolást lehetővé teszik: hozzá tudjon
férti az adott dokumentum eredeti vagy legalább hitelesen reprodukált példányához,
értsen ahhoz a nyelven, amelyen a forrás készült, legyen tájékozott az adott nyelv adott
nyelvtörténeti fázisban jellemző dialektusában, és ismerje azokat a kódokat, amelyek
által a szöveget létrehozták, azaz jelen esetben a latin ábécét. Ez megint csak triviális
dolognak tűnik, de ha az antik vagy az ókori keleti kultúrák és nyelvek megfejtésére és
kutatására gondolunk, láthatjuk, hogy nem árt hangsúlyozni. Ha nem lenne senki, aki
valamilyen értelmet tudna kihámozni a feljegyzés (a „forrás”) mintázatából, Lincoln
meggyilkolása megszűnne történelmi tény lenni, ahogy például – saját diszciplináris
szakterületemnél maradva – I. Sarduri urartui király uralkodása sem volt az a vankalei
urartui feliratok és az urartui nyelv megismerése előtt.⁹

Láthatjuk tehát, hogy az egyszeri történész kulturális és szakmai szocializációja,
a céhbeli módszertani fogások elsajátítása során lesz képes értelmezni, „dekódolni”
a forrásokat. Értelmező nélkül a forrás holt betű, és megszűnik történelmi tény len-
ni. Amit mi tehát történelmi ténynek nevezünk, nem más, mint az eseményről szóló
információ és annak kontextusa. Talán jelen korunkban, amikor mindenféle irányból
annyiféle információ ér el minket, láthatjuk ennek a jelentőségét, hiszen az „esemé-
nyek” folyamatosan itt zajlanak körülöttünk, és szinte már elugrani sem tudunk előlük.
Vegyük például a Worldometers honlapját: a legkülönbözőbb események, „adatok”
sorjáznak előttünk sok esetben szinte tizedmásodpercenként a világ népessége, gazda-

---

⁷ Ami a különböző, ráadásul ókori kultúrák történelmi emlékezetének kutatását illeti, elég csak ki-
emelni most például Jan Assmann munkásságát, akinek több műve immár magyarul is olvasható: ld. pl. *A kulturális emlékezet. Írás, emlékezés és politikai identitás a korai magaskultúrákban*. Bp., 2002

⁸ Becker, i. m. 166–167.

⁹ ...és ami – valljuk be – kétségtelenül nem nagyon szerepel a magyar (ókori) történelemtanítás kánon-
jában. Magyar nyelven ld. Buhály Attila: *Urartu története és kultúrája*. In Minya Károly (szerk.): *Mesterfüzet I. A tanári szakképzettségben részt vevő hallgatók számára*. Nyíregyháza, 2010. 27–46.

sági, egészségügyi helyzete stb. tekintetében.¹⁰ Mindezek azonban nem többek pusztán adatoknál. Bizonyos adatok azonban kronológiai, térbeli vagy kulturális kontextusukból adódóan „történelmi tényekké”, vagy „történelmi tények” alkotóelemeivé válhatnak, Caesar hazatérő katonáihoz hasonlóan.

„Történelem az, ami mindig másként *volt...*” – szokták mondani ironikusan, és mennyire igaz, hiszen a kontextusnak legalább részben fontos eleme a történelem, az értelmező személye, korának szociokulturális összetevői, hiszen ő vagy kora lesz az, aki vagy ami az adathalmaz valamelyik elemét valami miatt fontosnak fogja majd tartani, reflektálni fog rá, folyamatosan értelmezi és átértelmezi, és ezt az értelmezést áthagyományozza saját utókorának.

A történelem, de nemcsak ő, hanem bárki, aki valamilyen módon, de hasonló értelemben a múlt eseményeire reflektál, a számára fontos eseményeket valamilyen kontextusba helyezi, és így valójában *történeteket hoz létre*. A történelem nem más, mint történetek létrehozása – állítja a „prezentisták” egyik mai képviselője, Hayden White egy vele készült interjúban.¹¹ A történetek forrásai egyrészt a múltbeli események, valaha látott tárgyak, kimondott szavak, elgondolt gondolatok, amelyek felé – Becker szavaival¹² – az egyén agya, emlékezete minden reggel kinyújtózik. Ezek a tényezők az egyén számára képekké, mentális reprezentációkká rendeződnek össze, amelyek eligazítják személyes világában. Ezek a képek alkotják a történelmet, ami persze rendszeresen megújul, ahogy a képek is folyamatosan változnak és megújulnak az egyén életének, napi igényeinek megfelelően.

A történelem az iskolában

Mindaddig egyénekről és személyekről volt szó, de a jelenség ugyanúgy működik csoportok, közösségek esetében is. A történelmi emlékezet fentebb említett „kinyújtóztatása” intézményesített formában maga a történelemtanítás, amikor nem egyénekről beszélünk, mint mentális reprezentációk alanyairól, hanem különféle valóságos vagy fiktív csoportokról: hagyományos értelemben főleg nemzetállamokról, vagy esetleg felekezetekről.¹³

A 18–19. századi európai oktatáspolitikai története, nem véletlenül, összefüggésben áll a korabeli nemzetállamok kialakulási vagy egységesedési folyamatával. A történelemtanítás célja ezen belül nem volt más, mint legalább részben (de sokszor inkább teljesen) egységes, az adott csoport számára meghatározó mentális reprezentációk kialakítása, illetve az ehhez szükséges információk és attitűdök „becsatornázása”. A történelemtanítás tárgya egy meghatározott „történelmi kánon” áthagyományozása volt, a kanonizáció véghezvivője pedig az állami oktatási rendszerrel szinte egy időben kialakuló már említett tudományos intézményrendszer, vagy rosszabb esetben kifejezetten

¹⁰ „Worldometers”. Világszintű adatok minden időpontban: <http://www.worldometers.info/hu/>

¹¹ White, Hayden: „...humanista vagyok, és szerintem a humaniorák lényegében az olvasásról szólnak”. In Gyurgyák J. – Kisantal T. (szerk.): *Történelelmélet II.* Bp., 2006. 999–1010.

¹² Becker, i. m. 173.

¹³ Néhány újabb, a témával foglalkozó történelemdidaktikai munka: Knausz Imre: *A tanítás mestersége.* Miskolc–Bp., 2001. F. Dárdai Ágnes: *Történelmi megismerés – történelmi gondolkodás I-II.* Pécs, 2006.

---

maga az államhatalom és hivatalos ideológia, ahogy azt például a szocializmus idején láthattuk. De ha még az előbbiről is van szó, a „történelmi kánon” nemcsak a korábban említett „történelmi tény” iskolai megjelenítését (megtanítását) jelenti csupán valamilyen didaktikai eszközzel, hanem annak a kontextusnak az áthagyományozását is, amely az adott „történelmi tényt” kiemeli az események, megtörtént dolgok pusztá láncolatából. Ez utóbbi azonban gyakran, sőt legtöbbször látens módon történik, így reflektálatlanul; álljon itt ehhez néhány példa, részben megint csak saját diszciplináris szakterületem területéről:

– Ha egy iskolai feladatban vagy történelmi versenyen az „írásba foglalta a törvényeket az ókori keleten” állításhoz a megfelelő uralkodót kell társítani, a helyes válasz „Hammurapi” – a feladat összeállítója valószínűleg végig sem gondolta, hogy a feladat rossz és félrevezető, hiszen „törvénykönyve” az évszázadokkal korábban élt Lipit-İstarnak, valamint például a hettitáknak is volt.

– Az ókori Egyiptomot és Mezopotámiát tankönyveink és összefoglaló kézikönyveink nagy része „magascivilizációnak” nevezi; ki az azonban, aki végiggondolta már, hogy miért éppen „magasabb” Egyiptom és Mezopotámia társadalma és kultúrája – mondjuk – egy korabeli vadászó-gyűjtögető társadalomnál, illetve a két társadalomtípus közötti különbségek miért szignifikánsak ebből a szempontból?

– Az őskor és az ókor határának *globálisan* a Kr. e. 3100 körüli időszakot tartjuk, mert *valahol* ekkor (történetesen Uruk IVb rétegében) egy társadalom elkezdte absztrakt jelek alkalmazásával számba venni és leltározni javait; ezt *ma* írásbeliségnek hívjuk, és ez a jelenség *számunkra* rendkívül fontos, hiszen természetesnek vesszük az írni-olvasni tudást a világban való eligazodásunkhoz és karrierünkhöz, így fontos eseményé tettük ennek a jelenségnek az első előfordulását.

Talán az utóbbi példa a legjobb annak a demonstrálására, hogy a történelem menyire a *mi* történelmünk, azaz saját kulturális kontextusunk által meghatározott történet.

Hogyan módosul a történelmi ismeretszerzés a modern digitális technikáknak köszönhetően?

Összefoglalva az eddig elhangzottakat, megállapíthatjuk, hogy a történelmi ismeretszerzés hagyományosan nem csupán a „történelmi tények” (az évszámok, személyek, fogalmak) elsajátítását jelentette, hanem annak a kontextusnak is az átvételét, amelyben ezeket a „tényeket” értelmezni tudtuk; ezt a kontextust általában olvasottságnak vagy általános műveltségnek nevezték, és metaforája a könyv és a könyvtár volt. (Gondoljunk csak Umberto Eco műveire például: *A rózsza neve* kolostori könyvtárára, vagy a *Foucault-inga* múzeumára, mint egy szintén ide tartozó metaforára.) A digitális technológia következtében azonban egy új metafora jelent meg, és sokak féltelmére kezdi átvenni a hatalmat, ez pedig a címben és a bevezetőben említett *felhő*. A *felhő* – azaz a digitális „szép új világ”, a „webkettő” – azonban a hagyományostól eltérő „használati utasítás” keretében értelmezhető. Douglas Rushkoff 2010-ben fogalmazott meg egy „digitális tízparancsolatot”, egy olyan, a digitális eszközök világában való

„szabályrendszer”, amilyen az „igazi” tízparancsolat volt az ószövetségi időkben.¹⁴ Néhány számunkra most releváns szemelvény Rushkoff megállapításaiból:

– A digitális média nonstop áramlás, az idődimenzió torzul, az azonnaliság radikális felértékelődése irreleváns és hamis tartalmak felértékelődéséhez is vezethet.

– A fizikai együttlét és jelenlét, valamint a digitális élmény határainak elmosódása.

– A web mindig a legújabbat, sőt a tömegek által felemelt legújabbat fetisizálja, ami rontja a dolgok összetettségét, kiiktatja a részleteket, a dilemmákat és az ambivalenciákat, azaz a tudás szofisztikáltságát. A „legújabb” információk felülírják a tudáshagyományokat.

– Átalakul az önazonosság, az identitástudat. A digitális élmény és jelenlét „testen kívüli” élményt ad, az inkognitó jelenti a biztonságérzetet, a valódi identitás leleplezése a fenyegetettség. Az online személyiség azonban flexibilisen változtatható.

Nem nehéz talán észrevenni, hogy a felsorolt jelenségek mennyire ellentétesek az emberi társadalmak hagyományos szociokulturális „működési rendjével”. (A 4. pontban leírtakat hasonlítsuk csak össze például az archaikus társadalmak szokásrendjével, ahol az egyén értékét, szociális biztonságát a csoporthoz, a törzshöz tartozás biztosítja; a „rokotalan” ember egyben hontalan, és ezáltal törvényen kívüli.) Az azonnaliság radikális felértékelődése (ld. 1. pont) lehetetlenné teszi a tudáshagyományok (vagy ahogy arról fentebb volt szó: a történelmi ismeretszerzés kanonizációja) folyamatát (ld. még 3. pont). Ezt még akár tarthatnánk pozitívumnak is, mondhatnánk, hogy az ismeretszerzés és az interpretáció immáron nem előre gyártott panelek és „ideológia-konzervek” alapján megy végbe, de az összkép a 3. pontban említetteket is ide sorolva nem éppen megnyugtató. Jellemző dolog, hogy miközben jelen írás készült, és vissza akartam keresni Rushkoff videóját és az arról szóló ismertetést (ld. 14. jegyzet), és beírtam a webes keresőre a „tízparancsolat” kifejezést, az első találat az ismertetés volt, és csak utána következtek az „igazi” tízparancsolat szempontjából releváns találatok. Innentől kezdve mi mindannyian, akik meghalljuk azt a szót, hogy „tízparancsolat”, már nem lehetünk teljesen biztosak abban, hogy a másikkal ugyanazt érti-e a fogalom alatt.

A hagyományos információ- és ismeretszerzési technikák esetében a kulturális kontextus is áthagyományozódik, a digitális világ azonnaliságában erre egyszerűen nincs idő, vagy éppenséggel a hagyományostól eltérő módon is újjászerveződhet. Mintha Swift híres jelenetén a világa felé haladnánk, ahol mindenkinek magánál kell tartania mindent, amiről beszél, hogy biztos legyen abban, hogy mondanivalóját a másik helyesen érti-e. Lehet, hogy a hagyományos információ- és ismeretszerzési módszerek és eszközök sokkal „közösségibbek” voltak, mint a mostani közösségi médiák világa? A *felhő* metaforája mellett mindenesetre a digitális információ- és ismeretszerzés tekintetében megfontolandó lenne egy új metafora, a *köd* meghonosítása, a jól ismert meteorológiai jelenség mintájára, amiben sokszor pontos tájékozódó képességünket elveszítve botorkálunk.

¹⁴ Douglas Rushkoff „digitális tízparancsolatáról”: <http://nextwave.hu/blog/program-or-be-program-med> Az előadás videója: <http://hvg.hu/video-test/DouglasRushkoff.htm>

A modern esemény

A digitális világ persze nemcsak a múltat változtatja meg, hanem a jelent is, ami, tudjuk jól, egyszer a *jövő* múltja és *története* lesz, a fentebb leírtak értelmében. „Modern esemény” minden olyan esemény, amely az előző generációk, vagyis a 19. század tudása, tapasztalata alapján elképzelhetetlen volt.¹⁵ (Nota bene: vagyis a történelemtudomány szabály- és intézményrendszer-létrehozói számára, vö. a Rankéről és koráról fentebb leírtakat.) A következő események tartoznak például ide:

- Hiroshima bombázása
- Drezda bombázása
- A Challenger-katasztrófa
- A modern háború
- 2001. szeptember 11.

A „modern esemény” egyik legfontosabb következménye, hogy nyomában több olyan fogalom is átalakul, amelyeknek definíciója, leírása a hagyományos világ kontextusában jól azonosítható és meghatározható volt: a modern háború kapcsán ilyen például a „hős”, a „harctér”, „hadviselés” fogalma. A „modern esemény” jellemzője még, hogy a közösségi médiának köszönhetően szinte a szemünk láttára történik, szinte azonnal megindul róla a diskurzus, sőt, különböző médiákban különböző reprezentációk és különböző diskurzusok jelennek meg. A „modern eseményekből” egészen máshogy lesznek történelmi tények, mint korábban, mondjuk Caesar Rubiconon való átkeléséből: az értelmezés, a reflexió folyamata sokrétűbb, flexibilisebb. Ennél fogva persze a történelem és a történelemtanítás is átalakul, mégpedig – valószínűleg – a következőképpen:

– A történelmi reprezentáció nem lineáris lesz, hanem tematikus. A kronológiai szempontból egymás után következő korszakokat a témák és a narratívák fogják felváltani.

– A történelem figuratívan, történet formájában lesz elmesélve. A laikusok számára a történelem ábrázolása nem fogalmi nyelvhasználat segítségével fog történni. (Ezt persze a történelemtanítás módszertana *elméletben* eddig is tudta; más kérdés, hogy az iskolában hova is helyeződött a hangsúly.)¹⁶

A történelemtanítás célja az lesz, hogy – White szavaival – „...meg kell tanítanunk a diákjainkat, hogy a narrativitás és a diszkurzivitás... segítségével demisztifikálják azt a világot, amely alapvetően demisztifikálva kerül eléjük.”¹⁷ Magyarán, kevésbé „bölcészül” fogalmazva, amikor a tanulók történelmet tanulnak, akkor latens módon valójában különböző forrásokkal ismerkednek meg.¹⁸ Itt azonban most nem a történettudomány által forrásoknak nevezett dokumentumokról van szó elsősorban, hanem különböző információforrásokról: térkép, tanári magyarázat, tankönyv, történelmi film, regény, tudományos és népszerűsítő munka, internet, stb., amelyek a fent leírtak értel-

¹⁵ White, i. m. 1006–1008.

¹⁶ White, i. m. 1009.

¹⁷ White, i. m. 1009.

¹⁸ Knausz Imre: *Történelem és oktatás*. Bp. 1998. 166.

mében mind valamilyen „történetek”, valakinek vagy valakiknek a története. A történelemtanítás akkor eredményes, ha a tanulók nem előre rögzített, bizonyos személyekkel és/vagy információkkal eleve összekapcsolt értékek „tálatásaként” találkoznak ezekkel a történetekkel, hanem a white-i demisztifikáció értelmében megkeressék ezeknek a történeteknek a hátterét, mozgatórugóját, és felépítsék saját történeteiket.

Köd vagy felhő? A címben feltett kérdés tulajdonképpen rossz, hiszen ugyanarról a meteorológiai jelenségről van szó mindkét esetben; a különbség mindössze annyi, hogy alulról tekintünk-e fel rá, vagy benne vagyunk. A ködben azonban, amikor az eleve adott struktúrákat nem vagy csak nehezen vesszük észre, adott a lehetőség, hogy a dolgokat, azaz esetünkben most a történeteket ne csak távolról szemléljük, hanem közel menjünk hozzájuk, értelmezzük azoknak a világban és hozzánk való viszonyát, azaz kialakítsuk saját történeteinket.

Ezt tessék számon kérni *rajtunk*, iskolán!